Eduskunnan sivistys- ja tiedejaosto
tanja.timonen@eduskunta.fi

Asia: HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Teema: Kielipesätoiminnan tilanne ja rahoitus

Saamelaiskäräjät toteaa, että saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaan varattu rahoitus vuodelle 2021 ei riitä turvaamaan niitä tarpeita, joita saamelaisen kulttuuri- ja kielipesien järjestäjillä on. Rahoitustarpeet ovat lisääntyneet toimitilojen uusimisen, kielipesäkoordinaation sekä henkilöstön palkkauskulujen takia. Saamelaiskäräjät esittää vähintään 200 000 euron lisäystä saamelaisen kulttuuri- ja kielipesien järjestämiseen ja 100 000 materiaalityöntekijän palkkaamiseen vuodelle 2021.

Valtion talousarviossa on vuodesta 2011 lähtien osoitettu opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokasta määräraha saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaa varten. Hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2021 on saamelaille kulttuuri- ja kielipesille varattu yhteensä 1 200 000 euroa, josta 950 000 euroa saamelaisten kotiseutualueen kunnissa toteutettavaan kulttuuri- ja kielipesätoimintaan ja 250 000 euroa saamelaisten kotiseutualueen ulkopuoliseen kulttuuri- ja kielipesätoimintaan.

Kielipesä on uhanalaisen vähemmistökielen ja kulttuurin elvytykseen tarkoitettu toimintamuoto, jossa käytetään kielikylpymenetelmää. Kielipesätoiminta on avainasemassa inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kielten säilymisen kannalta. Kielipesämenetelmä on vahvin mahdollinen pienille lapsille suunnattu kielenelvytysmenetelmä, jolla vähemmistökieli voidaan siirtää lapsille luonnolliseksi kieleksi kodin ulkopuolella. Valtioneuvosto on vuonna 2014 periaatepäätöksessään Saamen kielten elvyttämisohjelmasta ottanut tavoitteekseen kielipesätoiminnan rahoituksen kasvattamisen asteittain 1,4 miljoonaan euroon. Tätä tavoitetta ei olla vielä saavutettu. Marinin hallitusohjelmassa on myös sitouduttu vahvistamaan tukea saamen kielipesille laajentuneita tarpeita vastaavaksi.

Saamelaiskäräjät pyytää vuosittain saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaa järjestäviltä tahoilta hakemukset rahoitustarpeista ja tekee päätökset sen käytöstä. **Hakemuksien mukaan rahoitustarve vuodelle 2021 saamelaisten kotiseutualueella on 1 277 710,00 euroa ja kotiseutualueen ulkopuolella 330 848,90 euroa.** Vuodelle 2021 esitetystä saamelaisten kotiseutualueen avustuksesta rahoitettaisiin 9 kielipesää; joista 3 inarinsaamen ja 2 koltansaamen kielipesää Inarin kunnan alueella, 1 pohjoissaamen kielipesä Sodankylän Vuotsossa ja 3 pohjoissaamen kielipesää Utsjoen kunnassa. Kotiseutualueen ulkopuolisesta avustuksesta rahoitettaisiin kolme pohjoissaamen kielipesää, joista 1 Sodankylän kirkonkylässä, 1 Rovaniemellä ja 1 Oulussa. Kulttuuri- ja kielipesien järjestämisestä vastaavat kunnat ja kaupungit, paitsi inarinsaamen kielipesän järjestämisestä vastaa yhdistys. Vuonna 2020 saamelaisten kulttuuri- ja kielipesärahoituksen määrä oli 1 200 000 euroa.

Saamelaiskulttuurikeskus Sajos Tel. +358 (0)10 839 3100
FIN-99870 Inari
www.samediggi.fi etunimi.sukunimi@samediggi.fi

Kielipesätoimijoiden toimittamien hakemusten ja Saamelaiskäräjien laskelmien perusteella kulttuuri- ja kielipesien rahoitustarve vuodelle 2021 olisi 408 558 euroa suurempi kuin mitä hallituksen esityksessä eduskunnalle vuoden 2021 talousarvioksi on varattu. Tähän summaan sisältyy kielipesäkoordinaatiosta ja pedagogisesta ohjauksesta Saamelaiskäräjille aiheutuvat kustannukset, 89 500 euroa.

Nämä laskelmat osoittavat, että rahoituksella ei pystytä takaamaan vuoden 2021 kielipesätoimintaa järjestävien tahojen rahoitustarpeita täysimääräisesti. Rahoitustarpeiden kasvaminen johtuu kelpoisen henkilöstön määrän kasvusta saamelaisten kotiseutualueella ja siitä, että kielipesäkoordinaation kulut ovat kasvaneet. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella rahoituksen tarpeen lisääntyminen johtuu mm. Sodankylän kielipesän siirtymisestä uusiin tiloihin ja Rovaniemen kielipesän henkilöstökulujen kasvamisesta. Kulttuuri- ja kielipesien henkilöstömäärän mitoituksessa tulisi huomioida kielenelvytyksen lisätarpeet.

Kielipesätoiminnan erityiset tuen tarpeet

Saamelaiskäräjät on selvittänyt, mitä erityisen tuen tarpeita saamelaisten kulttuuri- ja kielipesien työntekijöillä on. Saamelaisiin kulttuuri- ja kielipesiin tulevien lasten saamen kielen hallinta voi olla hyvinkin eri tasoilla. Erityisenä haasteena onkin se, miten toiminnassa huomioidaan lapsen kielelliset erityistarpeet monimuotoisessa lapsiryhmässä, jossa on erilaisia oppijoita. Työntekijät kaipaavat arjen työhönsä erityisesti koulutusta liittyen saamen kieleen, kuin myös kielipesätyöhön ja kielipesäpedagogiikkaan. Saamelaiskäräjillä työskentelee kielipesäohjaaja, joka vastaa kielipesien rahoituksen hallinnoinnista ja pedagogisesta tuesta. Tämän lisäksi Saamelaiskäräjät on järjestänyt saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätyön tueksi kehittämispäiviä. Nämä ovat koettu erittäin merkitykselliseksi, erityisesti siksi, ettei työntekijöille ole tarjolla erityistä koulutusta kielipesätyöhön ja saamen kieleen liittyviin erityiskysymyksiin. Nämä seikat vaikuttavat työn kuormittavuuteen..

Tämän lisäksi Saamelaiskäräjät on aiemmin esittänyt, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan talousarviossa 2021 osoitettaisiin saamelaisten varhaiskasvatuspalveluiden (äidinkielisille tarkoitettu saamenkielinen varhaiskasvatus ja saamen kieliä elvyttävä kielipesätoiminta) turvaamiseksi ja kehittämiseksi valtionavustuksena tukea materiaalityöntekijän palkkaamiseksi varhaiskasvatusmateriaalin valmistamista varten.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen ja kulttuuri ja kielipesätoiminnan yksi suurista haasteista on saamenkielisen materiaalin, erityisesti peli- ja digimateriaalin vähyys. Materiaalin kehittämiseen tarvitaan resursseja, jotta varmistetaan saamelaislasten yhdenvertaisuus mm. varhaiskasvatuksen perusteiden laaja-alaisen oppimisen tavoitteiden saavuttamisessa. Erityisesti pienten saamen kielten (inarin- ja koltansaame) kohdalla tarvitaan tarkoituksenmukaista materiaalia, jolla varmistetaan lasten mahdollisuus saada kokemuksia em. oppimisen alueista omalla kielellään ja omaan kulttuuriin sovellettuna. Kielipesäpedagogiikan tueksi tarvitaan kipeästi ajankohtaista materiaalia. Koko saamelaisen varhaiskasvatuksen osalta on varauduttava erityistä tukea tarvitsevien lasten kielen tukemiseen kehittämällä heille sopivaa materiaalia.

Saamelaiskäräjät esittääkin, että saamenkielisten varhaiskasvatuspalvelujen ja kielipesätoiminnan vahvistamiseksi valtion talousarviossa osoitetaan 100 000 euron vuosittainen valtionavustus saamelaisen varhaiskasvatuksen materiaalityöntekijän palkkaus- ja toimintakuluihin. Virka perustetaan Saamelaiskäräjien yhteyteen.

Hallituksen tulee huolehtia saamelaisten kulttuuri- ja kielipesien aseman parantamisesta ja varmistaa hallitusohjelman mukaisen toiminnan kehittämiseen tarvittavan rahoituksen turvaamisen.

Inarissa 29.10.2020

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtaja

Anne Kirste Aikio
kieliturvasihteeri

Puheenjohtaja hyväksyi lausunnon 29.10.2020.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut kielipesäohjaaja Petra Kuuva.